

„Ik dit boek til ik het deksel van de kijkdoos op. Zolang we hier zitten mogen de belanda's zien wat we doen.” Twee sterk autobiografische novellen van de Molukse schrijver Frans Lopulalan zijn gebundeld in een voortreffelijk boek. Ter ere daarvan naast een bespreking door August Hans den Boef een interview door Sietse van der Hoek. „Ik hecht aan intimiteit, aan details.”

LOPULALAN", mag hij graag tegen zichzelf zeggen, „Lopulalan, je moet er iets moois van maken.”

Daarom ploeterde hij drie jaar aan zijn boek.

Daarom noemde hij het boek *Onder de sneeuw een Indisch graf*, want „zo'n titel moet zingen en dat doet het minder als het zou heten *Onder de sneeuw een Moluks graf*”.

Daarom ging hij schrijven, want „als je de werkelijkheid niet acceptabel vindt, moet je een andere wereld scheppen”.

En daarom heeft Frans Lopulalan dit boek geschreven, want hij had met zijn overleden vader nog iets goed, nog iets moois, te maken.

„Dit boek is mijn afscheidsbrief aan vader, mijn vrede met pa. Met het boek ben ik naar vaders graf geweest. Zoals ik met mijn zontje naar mijn vaders graf geweest ben. Ik heb het de

ouwe heer even uitgelegd. 'Pa', heb ik gezegd, 'ik heb u ook een kleinzoon gegeven. U ziet dat het goed is gekomen met me.' Zo doen wij Molukkers dat.”

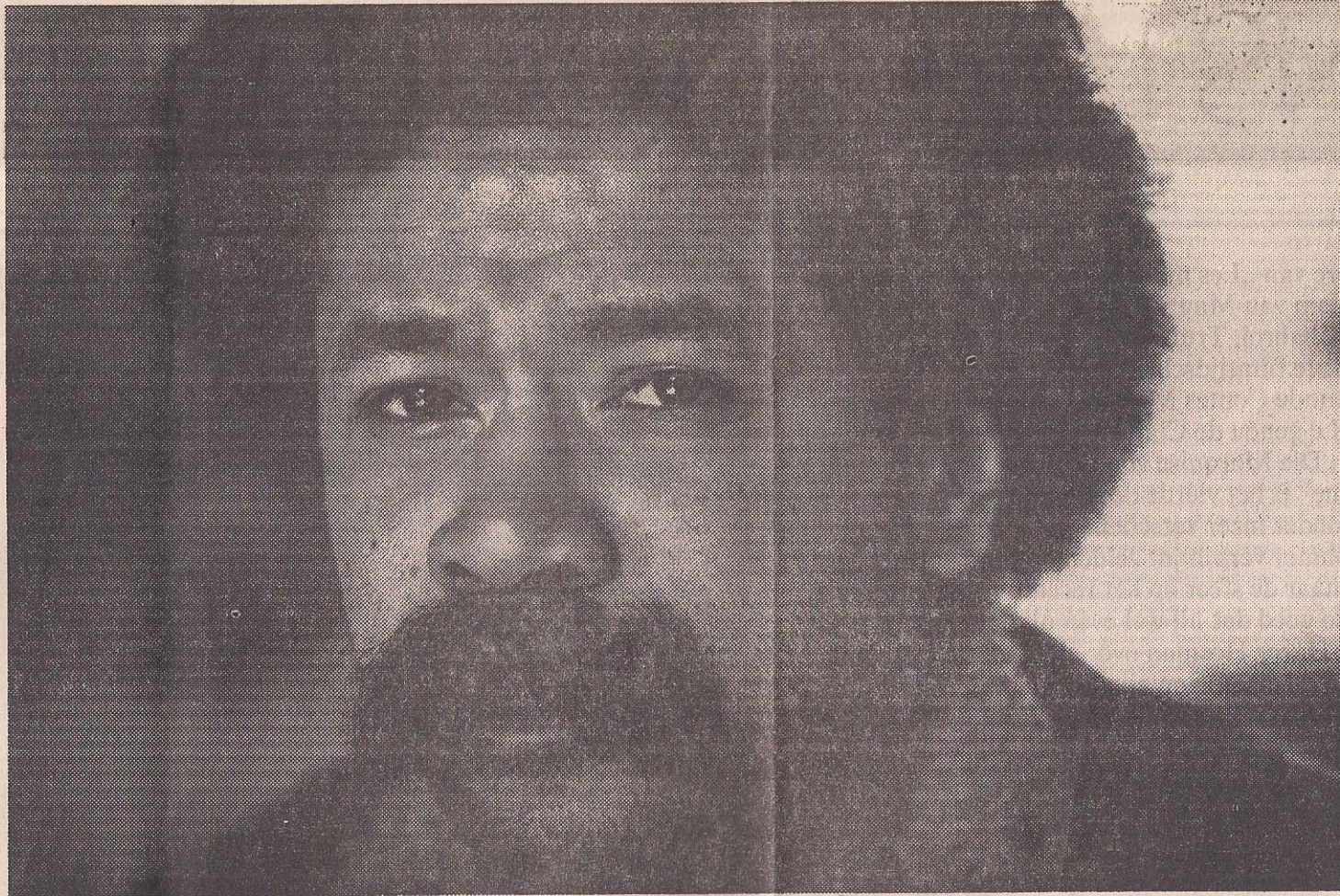
Uit „De barak”

Op de linker benedenhelft van de piring natsar (het gebedsbord) legde mijn vader het geld dat voor de collecte bestemd was, waarna hij onder het toezien van mijn vier grootouders op de foto's aan de muur vooring in gebed.

Met gebogen hoofd, stijf toegesneden ogen en gevouwen handen luisterde ik naar de galmende stem waarmee hij de plechtige gebeden uitsprak. Hoe weinig ik ook van het Hoogmaleis begreep, zij maakten een diepe indruk op mij. Steeds weer werd ik gegrepen, voorzichtig aangeraakt door het sacrale van die gebedsklanken en werd mij woordeloos duidelijk dat het hier iets wezenliks betrof, een sfeer die alle eeuwen had overleefd, iets wat ons over de grote afstand tussen Nederland en de Molukse eilanden verenigde met hen die ons waren voorgaan. Soms was het of ze uit hun graven oprezen en via de foto van mijn streng blikkende oma naast ons kwamen te staan. Dan was het alsof de twee kleine kamers, waarvan de schrootwanden uitzetten en de plafonds week werden van het vocht, overbevolkt waren.

Frans Lopulalan was de middelste van zeven kinderen van Molukse ouders. (Vader kwam van Saparua, moeder van Ambon.) Geboren en getogen in het kamp aan de Singel in Woerden en verder opgegroeid in de nieuwe Molukse woonwijk van Leerdam. Al gauw verliet hij zijn Molukse familie en de Molukse kerk, ging studeren in Utrecht, trouwde met een Nederlandse, scheidde weer van haar, stopte uit weezin na zijn kandidaats met andragologie („iemand's waardigheid wordt

Foto Daniel Koning © de Volkskrant

FRANS LOPULALAN OVER „ONDER DE SNEEUW EEN INDISCH GRAF” Dit boek is een kleinzoon voor pa

aangetast als hij wordt gerekend tot een „probleemmen” en ging een on-

beschnaamd autobiografisch boek schrijven.

„De barak” is de eerste novelle: de kinderjaren van Frans in het kamp waar zijn vader de kampouder was. In de andere helft van het boek, getiteld „De veertigste dag”, is Frans volwassen. Hij bezoekt zijn vader en moeder in de Molukse woonwijk van Leerdam, begraaft zijn 52 jaar oude vader en gaat nog één keer terug naar Woerden waar zijn vader hem in het Ambonezenkamp aan de Burgemeester van Kempensingel verwekt heeft.

„In deze vorm kon ik de tragiek van de vader het scherpst verbeelden. In het eerste deel is hij in de kracht van zijn leven en ervan overtuigd dat hij die jongens wel eventjes groot zal schoppen. In het tweede deel ontvalt hem de basis van zijn leven. De jongens redden zich wel. En voor hem blijft niets anders over dan door het raam van zijn doorzonwoning over de weilanden te turen, verteerd door heimwee naar Saparua.”

Uit „De veertigste dag”

Toen ik op het punt stond naar beneden te gaan hoorde ik de scharnieren van het raam van de woonkamer knarsen. Met mijn voorhoofd tegen de ruit gedrukt keek ik omlaag en ik zag mijn vaders hand op de grendel van het raam. Op straat was geen sterveling te bekennen, alleen schoof aan de horizon de stoptrein uit Gorinchem als een geel lint door het beeld.

Hoe hielden die oude mensen dat uit, al die uren voor het raam met op de schoorsteen fraaie prentbriefkaarten van familieleden op vakantie in Indonesië. „Op vakantie naar Saparua?” vroeg mijn vader als mijn broer hem aanbood de reis te bekostigen. „Nee, jongen, ik ga er hoogstens heen om te sterven. Ik kan jullie hier toch niet achterlaten?”

(...) Vanuit de keuken klonken overbekende geluiden: het wegeb-

die open en dicht gingen, mijn moeders zoekende hand tussen het bestek, geluiden die normaliter een sfeer van behaaglijk vertrouwen oproepen, maar nu het beeld van een meedogenloos tikkende secundewijzer die onbarmhartig het nadere einde aankondigt.

(...) Alsof hij er niet zelf bij zat begon mijn moeder over mijn vader te praten. „Tja, Frans, je vader heeft zich altijd voorgenoemd om terug te gaan naar Porto-Saparua als jullie eenmaal volwassen zouden zijn. Hij heeft zelfs nog het plan gehad om vervroegd met pensioen te gaan. Nou ja, hij heeft gelijk natuurlijk vanuit zijn standpunt gezien. Maar ik ben nu al bijna veertig jaar met hem getrouwd, met die vader van jullie, en dan weet ik welke dingen hij wel eens over het hoofd ziet. Bertje en Jacqueline waren maar net getrouwd en ik liep maar te hopen dat ze me snel oma zouden maken. Als ouder vind je dat toch leuk en dan ga je toch niet zo ver weg van je nageslacht wonen, een beetje je eigen plezier laten voorgaan terwijl je kinderen en je kleinkinderen je misschien harder dan ooit nodig hebben. Nee, Frans, nu moeten we wel blijven, nu Jacqueline een kind in haar buik draagt... Ik dacht dat mijn vader het wel goed vond wat mijn moeder even in het kort met haar rappe staccato-stem naar voren bracht. Hij sloeg zijn handen ineen en zei: 'Weet je wat ik ga doen? Ik ga de tafel dekken!’

Nog nergens heb ik dat wat in het jargon „de problematiek van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland” heet, beter verwoord gezien. Omdat die jongeren van Bovensmilde en Assen deze onontkoombare tragiek met hun eigen ogen zagen, voerden ze hun al even hopeloze gijzelingsacties uit. Frans Lopulalan: „We hebben allemaal in de trein gezeten. Die kapingen waren helemaal van ons.”

Hij heeft zijn boek in de eerste plaats

geschreven voor zijn vader — en dus voor de Molukkers. (Hij zoekt daarom

naar een mogelijkheid om het boek in Maleise vertaling uitgegeven te krijgen.) Het is een eerbetoon aan de ouders. „Ik ben nu 31 jaar, ik kan vechten want dat heeft mijn vader mij geleerd, ik ben redelijk opgeleid, ik kan een boek schrijven, ik kan me bewegen, ik ben flexibel. Maar zij, de ouders, zijn van de ene op de andere dag van ginds naar hier getransporteerd en permanent opgeslagen. Als een partij versterkers; een verkeerde investering geweest en helaas zijn we met de voorraad blijven zitten.”

In de tweede plaats wil Frans Lopulalan met zijn boek Nederlandse lezers tonen wat de Molukkers behalve in hun voortuin „ook nog allemaal op zolder” hebben staan. „Een soort kijkdoos. Ik til het deksel op en laat zien wat er te bekijken valt. Zolang we hier zitten, mogen de belanda's het weten ook. In het tweede stuk is me dat trouwens minder gelukt dan in „De barak”

Voorzover ik Molukkers ken, zijn vooral de oudere Molukkers in het boek heel Nederlands geworden. De moeder, oom Salomo, de vader. Dat is geen Molukse vader, maar een universele vader.

„De laatste jaren zie je een duidelijk proces van individualisering bij de jonge Molukkers. Ik ben er zelf ook een voorbeeld van. Meer en meer wonen ze buiten de woonwijken en in de grote stad. In het boek ben ik daar tamelijk ver in gegaan. Ik beschrijf niet de gemeenschap. Ik beschrijf Frans, zijn vader, zijn moeder, zijn broer. Ik wilde daar goeie romanfiguren van maken. Zo heb ik mijn oom Salomo een linke streek geleverd in het boek door hem een rol te laten spelen die ik voor de constructie van het verhaal nodig had. Hij was een tweede vader voor me. Hij was er mordicus op tegen dat ik mijn studie opgaf. Maar in het boek laat ik hem Frans bijvallen als die een tirade afsteekt tegen de sociale wetenschappen.”

De vader laat in het boek zijn zoon een gedicht van Kopland lezen om uit

te leggen waarom hij gaat sterven. „Dat had ik in het boek nodig ter

vervanging van de veel uitgebreidere ziekenhuiscène die er eerst stond. Zo manipuleer je omdat het boek als boek zo goed mogelijk moet worden.

„Jazeker, het is een Nederlands boek. Maar mijn oom Salomo heeft het toch begrepen. En mijn moeder zal zeggen: Hij is een Molukse jongen. En mijn vader zegt in dat hoekje daar: Die jongen met die grote mond, het is toch aardig wat hij gemaakt heeft. Ik ben een Molukker en daar ben ik trots op. Ik maak deel uit van de familie en ik heb mijn voorouders; die zijn er geweest en die blijven er.”

In de Molukse traditie is de geschreven literatuur ondergeschikt aan de mondelinge overgeleverde. Je bent volgens mij ook de eerste die zo „on-Moluks” persoonlijk literair heeft geschreven.

„Ik weet niet of ik de eerste ben van de Molukkers in Nederland. De gesproken verhalen van onze ouders en voorouders zijn bedoeld om de geschiedenis door te geven, om de volgende generaties iets bij te brengen. Mondelinge overlevering is heel verplichtend: je moet luisteren. Het voordeel van geschreven literatuur is dat je als schrijver emoties kunt vastleggen en dat je als lezer de tijd krijgt om emoties tot je te laten doordringen.

„Ik heb geleerd van Wolkers. Bijvoorbeeld hoe je een vaderfiguur neerzet. Biesheuvel vind ik ook goed. Maar het mooiste is Nescio. Ik had me ooit voorgenomen een epos te schrijven over de ondergang van een dorp. Maar dat is me te grootschalig. Ik hecht aan intimiteit, aan details, net als Nescio. En net als hij ga ik met mijn talenten woekeren, mijn autobiografie uitputten. Het schrijven over die dingen is een dodenwacht. Het boek is een weeshuis voor dakloze herinneringen. Herinneringen aan mijn huilende moeder bij het graf van mijn zusje en aan mijn trotse vader die in de Hollandse sneeuw zoekt naar een verloren kwartje.”

SIETSE VAN DER HOEK